

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Статтю присвячено проблемі розгляду структурних компонентів інформаційної культури майбутніх учителів іноземних мов. До структурних компонентів інформаційної культури майбутніх учителів іноземних мов відносимо комунікативну, аудіовізуальну, лінгвістичну, логічну, рефлексивну та технологічну культури. Окреслено шляхи організації освітнього процесу, які сприяють підготовці майбутніх учителів іноземних мов до формування у них високого рівня інформаційної культури.

Ключові слова: культура, інформаційна культура, майбутні вчителі іноземних мов, структурні компоненти.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Початок ХХІ століття – перехідний етап для України до інформаційного суспільства, адже стрімко збільшується обсяг інформації в суспільстві, швидкими темпами вдосконалюються інформаційні технології, які впроваджуються в усі сфери життя, освіту, насамперед. Сьогодні інформатизація суспільства є закономірністю розвитку сучасної цивілізації, адже під її впливом відбуваються кардинальні зміни в професійній діяльності людей. Людина, яка живе в новому інформаційному просторі, має бути більш освіченою, компетентною та ерудованою, що можливо лише завдяки високому рівню інформаційної культури (ІК). Саме в контексті сучасної парадигми розвитку освіти стає цілком зрозумілим, що належного рівня професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов неможливо досягти без високого рівня сформованості ІК. Важливість формування ІК обумовлена професійно-педагогічною спрямованістю навчального процесу, що розглядається в сучасній науці як відображення інтересу та психологічної готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності. Отже, формування ІК – необхідна складова навчального процесу, без якої неможлива успішна підготовка компетентних учителів іноземних мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Поняття "інформаційна культура" є складним і багатограним науковим поняттям. Воно є об'єктом дослідження багатьох науковців (А. П. Єршов, М. І. Жалдак, Н. В. Морзе, Е. П. Семенюк, Ю. С. Рамський та ін.), які по-різному тлумачать його в залежності від специфіки навчального предмету, умов навчання й організаційних форм навчального процесу.

Так, Т. Бабенко розглядала проблему формування ІК майбутніх учителів історії та визначила такий зміст ІК майбутнього вчителя історії:

- толерантне ставлення до історичної інформації, об'єктів, явищ в інформаційному і навчальному середовищі, позиції інших людей;
- ступінь задоволення інформаційних потреб, спрямованість рефлексії і власної позиції в оцінці інформації;
- спрямованість на активну діяльність у професійному інформаційному середовищі, постійне збагачення фахових і професійних знань, наукового світогляду;
- потреба в постійному оновленні знань про можливості застосування інформації й інформаційних технологій у професійному та загальнокультурному середовищі;
- повага до інтелектуальної власності інших суб'єктів, коректне їх використання;
- відповідальність за наслідки своєї інформаційної діяльності [1, с. 25-26].

У свою чергу, А. Л. Столяревська досліджувала питання формування ІК майбутніх учителів інформатики і визначила ІК як сукупність знань про основні способи подання знань, даних та інформації разом з вміннями застосовувати їх на практиці для вирішення і постановки змістовних задач. Автором виокремлено п'ять компонентів сформованості ІК майбутніх учителів інформатики: знання про пристрої і принципи функціонування комп'ютера; навички грамотної постановки задач для їх розв'язання за допомогою комп'ютера; вміння формалізованого опису запропонованих задач; вміння побудови алгоритмів розв'язання задач за їх математичними моделями; навички використання систем для вирішення практичних задач [7, с. 5].

Проблема формування ІК дітей молодшого шкільного віку була об'єктом дослідження Є. В. Нікотіної, яка визначила ІК як частину загальної культури особистості, що містить систему уявлень

про інформаційну культуру світу, вміння в галузі інформаційно-комунікативних технологій і потреб у їх використанні, знання правових та етичних норм поведінки в інформаційному просторі, творчий підхід до здійснення інформаційної діяльності, а також наявність розвиненої інформаційної рефлексії. Вченою виокремлено такі основні компоненти ІК: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційний, рефлексивний і творчий [5, с. 9].

Здійснені дослідження не вичерпують усіх аспектів проблеми визначення структури ІК, зокрема структурних компонентів інформаційної культури майбутніх учителів іноземних мов, що і є *завданням* нашої статті.

Виклад основного матеріалу. Беручи до уваги дослідження сучасних науковців та з урахуванням сучасної парадигми освіти дамо визначення поняття "інформаційна культура майбутніх учителів іноземних мов".

Інформаційна культура майбутніх учителів іноземних мов – це системна властивість мовної особистості, що охоплює обізнаність у предметній галузі знань, сформованість професійно-педагогічних навичок і вмінь, здатність засвоювати інформаційну картину світу, спроможність виконувати виробничі функції вчителя, готовність до інформаційної рефлексії, високий рівень досягнення якої вживий за умови особистісної, теоретичної та практичної підготовки до майбутньої професійної діяльності, а іноземна мова виступає засобом інтенсифікації розумово-мовленнєвої діяльності особистості.

Для досягнення високого рівня сформованості ІК майбутніх учителів іноземних мов необхідно виокремити структурні складові досліджуваної культури, адже саме їх уточнення дасть можливість розробити науково обґрунтовані технології формування ІК та впровадити їх у навчально-виховний процес. Так, з урахуванням сучасних досліджень проблем формування ІК та, беручи до уваги той факт, що наше дослідження пов'язане, насамперед, з професійною діяльністю майбутніх учителів іноземних мов, до структурних компонентів ІК майбутніх учителів іноземних мов ми відносимо:

- комунікативну культуру;
- аудіовізуальну культуру;
- лінгвістичну культуру;
- логічну культуру;
- рефлексивну культуру;
- технологічну культуру.

Обґрунтуємо необхідність включення саме цих структурних компонентів до складу ІК майбутніх учителів іноземних мов та наведемо відповідні визначення.

Комунікативний компонент є домінуючим у структурі ІК, адже саме високий рівень її сформованості може забезпечити полікультурний і білінгвальний розвиток мовної особистості майбутніх учителів іноземних мов з метою усвідомлення себе як культурно-історичних суб'єктів, які є носіями не однієї, а цілої низки взаємопов'язаних культур. Комунікативна культура визначається в сучасних дослідженнях як складне динамічне особистісне утворення, що відображає соціально зумовлений рівень розвитку особистості, її готовність до комунікативної діяльності, систему поглядів і дій, які забезпечують задоволення потреб самореалізації та способі досягнення цілей у спілкуванні, плідну доброзичливу взаємодію людей у різних сферах життєдіяльності. Структуру зазначеного особистісного утворення подають як комплекс із чотирьох компонентів: мотиваційного, пізнавально-операційного, емоційно-вольового та оцінного [3, с. 10].

Включення аудіовізуального компоненту ІК зумовлено тим фактом, що саме аудіовізуальні засоби в контексті професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов сприяють формуванню і розвитку соціально-перцептивних, комунікативних та інтерактивних умінь. Аудіовізуальна культура як складова ІК майбутніх учителів ІМ – це єдність теоретичної та практичної підготовки студента, яка сприяє формуванню професійних умінь і передбачає постійне і систематичне зростання майбутнього вчителя іноземних мов за допомогою аудіовізуальних засобів.

Залучення лінгвістичного компоненту зумовлено необхідністю інтеграції різних аспектів міжкультурної комунікації в теорію і практику викладання ІМ. Під лінгвістичною культурою ми, слідом за В. В. Борщевою, розуміємо ієрархічне, багаторівневе, поліструктурне утворення, що засноване на складному механізмі породження сприйняття розумово-мовленнєвої дії, яке передбачає здатність аналізувати культуру носіїв виучуваної мови та їхню ментальність крізь лінгвістичні й екстралінгвістичні фактори, формувати національно-мовну картину виучуваної культури в процесі вивчення мови, а також асимілювати цю культуру для плідної міжкультурної комунікації, тобто вести діалог з представниками цієї культури, беручи до уваги всі норми, правила, цінності, які є встановленими та загальноприйнятими в ній, при цьому діяти адекватно очікуваним культурним моделям [2, с. 7].

Необхідність логічного компоненту ІК зумовлена, насамперед, соціальним замовленням суспільства, адже сьогодні конче необхідно підготувати фахівців, здатних аналізувати, синтезувати, робити висновки та мислити в цілому. Крім того, саме сформованість логічної культури як складника ІК свідчить про спроможність майбутнього вчителя іноземних мов здійснювати аналіз комунікативних ситуацій, будувати їх моделі та комплексно вирішувати професійні задачі. В нашому дослідженні під терміном "логічна культура" як компонентом ІК ми розуміємо сукупність умінь аналізувати,

синтезувати, будувати індуктивні й дедуктивні висновки, використовувати емпіричні та теоретичні методи пізнання, належний рівень сформованості яких дозволяє майбутнім учителям іноземних мов вирішувати завдання в межах логіки професії.

Першочергову роль у підвищенні рівня професіоналізму майбутніх учителів іноземних мов відіграє розвиток рефлексивної культури, що є сукупністю соціально і професійно зумовлених способів усвідомлення, переосмислення та творчого перетворення особистого та професійного досвіду і змісту професійної діяльності.

Спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток рефлексивної культури майбутніх учителів іноземних мов передбачає не лише оволодіння знаннями, навичками й уміннями, необхідними для майбутньої професійної діяльності, а й здатність до самовдосконалення, саморозвитку і самореалізації. Крім того, належний рівень сформованості рефлексивної культури дозволяє співвідносити свої професійні дії з індивідуальними особливостями учнів і прогнозувати наслідки своїх дій під час педагогічної практики та в подальшій практичній педагогічній діяльності.

Необхідність включення технологічного компоненту до структурного складу інформаційної культури обґрунтовується загальновідомим постулатом, що будь-яка діяльність є технологічною, а педагогічна діяльність за своєю природою є технологічною. У змісті поняття "технологічна культура" визначають два її аспекти: соціальний та особистісний. У соціальному плані технологічна культура – це рівень розвитку життя суспільства на засадах доцільної та ефективної перетворювальної діяльності людей, сукупності досягнутих технологій у матеріальному та духовному виробництві. В особистісному плані технологічна культура – це рівень оволодіння людиною сучасними способами пізнання та перетворення себе й довкілля [6, с. 90]. Процес формування технологічної культури майбутніх учителів іноземних мов має містити такі основні компоненти:

– уміння компетентно, оперативно розв'язувати педагогічні технічні і технологічні проблеми із урахуванням наукових підходів;

– здатність мислити конструктивно, продуктивно і логічно;

– прагнення до неперервної професійної самоосвіти, саморозвитку і досягнення професійної мобільності;

– розвиненість когнітивних здібностей та інтересів;

– готовність до активної творчої діяльності з метою доцільного перетворення навколишнього світу [4, с. 104-105].

Отже, інформаційна культура майбутніх учителів іноземних мов – необхідний компонент професійного самовдосконалення особистості майбутнього фахівця, а виокремлення структурних компонентів інформаційної культури – комунікативної, аудіовізуальної, лінгвістичної, логічної, рефлексивної та технологічної – дасть можливість розробити науково обґрунтовані технології формування ІК, що і є предметом нашого подальшого дослідження.

Використані джерела

1. Бабенко Т. Зміст інформаційної культури майбутнього вчителя історії / Т. Бабенко // Рідна школа. – 2007. – № 4. – С. 23–26.
2. Борщева В. В. Формирование лингвистической культуры студентов: На материале изучения английского языка : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 "Общая педагогика, история педагогики и образования" / В. В. Борщева. – Саратов, 2005. – 30 с.
3. Гаврилюк О. О. Формування комунікативної культури майбутніх учителів засобами позааудиторної роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / О. О. Гаврилюк. – Кіровоград, 2007. – 22 с.
4. Джевага Г. Формування технологічної культури студентів в процесі технічного моделювання / Г. Джевага // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань : ПП Жовтий, 2012. – № 6 (Ч.1). – С. 102–106.
5. Никотина Е. В. Формирование информационной культуры детей младшего школьного возраста в учреждениях дополнительного образования : автореф. дис. ... кад. пед. наук : спец. 13.00.01 "Общая педагогика, история педагогики" / Е. В. Никотина. – Владикавказ, 2012. – 22 с.
6. Симоненко В. Д. Технологическая культура и образование / В. Д. Симоненко. – Брянск : Изд-во БГПУ, 2001. – 214 с.
7. Столяревська А. Л. Формування інформаційної культури студентів педагогічних вузів при вивченні курсу інформатики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 "Теорія та історія педагогіки" / А. Л. Столяревська. – Харків, 1999. – 22 с.

Стеченко Т. А.

СТРУКТУРНЫЕ КОМПОНЕНТЫ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Статья посвящена проблеме рассмотрения структурных компонентов информационной культуры будущих учителей иностранных языков.

К структурным компонентам информационной культуры будущих учителей иностранных языков относим коммуникативную, аудиовизуальную, лингвистическую, логическую, рефлексивную и технологическую культуры. Определены пути организации образовательного процесса, которые способствуют формированию информационной культуры высокого уровня у будущих учителей иностранных языков.

Ключевые слова: культура, информационная культура, будущие учителя иностранных языков, структурные компоненты.

Stechenko T. O.

STRUCTURAL COMPONENTS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHER TRAINEES' INFORMATIONAL CULTURE

The article deals with the problem of defining the structural components of future foreign language teachers' informational culture.

The necessity to distinguish the components of informational culture is grounded, because their definition enables working out scientifically grounded technologies of forming informational culture and their implementation into the teaching process.

The latest research and publications concerning the solution of the mentioned problem are analyzed.

The concept "foreign language teacher trainees' informational culture" is defined. Foreign language teacher trainees' informational culture is a language individual's system quality, which includes competence in the subject, formation of professional pedagogical skills, capability to adopt the world's informational picture, ability to perform industrial teacher's functions, readiness to high level informational reflection reaching which is possible on condition of personal, theoretical and practical preparation for future professional activity, foreign language being the way to intensify individual's speech and mental activity.

Communicative, audiovisual, linguistic, logical, reflexive and technological cultures are related to foreign language teacher trainees' informational culture components. The peculiarities of forming the mentioned structural components of informational culture with taking into consideration the peculiarities of the target discipline are distinguished. The ways of organizing the teaching process, which help to prepare future foreign language teachers for forming their high quality informational culture, are marked.

The necessity to distinguish the structural components of informational culture is proved of in conclusion. The perspectives for further investigations and elaboration of scientifically grounded technologies of forming foreign language teacher trainees' informational culture are outlined too.

Key words: culture, informational culture, foreign language teacher trainees, structural components.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2016